

Ο Πρόεδρος της Κομμουνιστικής
Διεθνούς Γκριγκόρι Ζινόβιεφ σε
φωτογραφία από την αστυνομία του
Στάλιν

του **Λέανδρου Μπόλαρη**

Στις 19 Αυγούστου του 1936 μια μεγάλη δίκη ξεκίνησε στη Μόσχα. Αυτοί που κάθονταν στο εδώλιο κατηγορούνταν για εντυπωσιακά εγκλήματα. Ότι τον Δεκέμβρη του 1934 είχαν οργανώσει τη δολοφονία του Σεργκέι Μ. Κίροφ, του γραμματέα της κομματικής οργάνωσης του Λένινγκραντ, δηλαδή του «αφεντικού» της δεύτερης μεγαλύτερης πόλης της Ρωσίας. Κι όχι μόνο αυτό αλλά σχεδίαζαν να δολοφονήσουν όλη την ανώτερη ηγεσία της χώρας και τον ίδιο τον Στάλιν. Όταν στις 24 Αυγούστου ο εισαγγελέας Βισίνσκι έκανε την αγόρευσή του ζήτησε «αυτά τα λυσσασμένα σκυλιά να τουφεκιστούν όλοι!»

Σε αυτά τα «σκυλιά» -οι κατηγορούμενοι ήταν συνολικά 16- συγκαταλέγονταν ο Ζινόβιεφ, μέλος του Σοσιαλδημοκρατικού Εργατικού Κόμματος Ρωσίας (ΣΔΕΚΡ) από το 1901 και των μπολσεβίκων από το 1903, μέλος της ΚΕ των μπολσεβίκων το 1917, και πρόεδρος της Κομμουνιστικής Διεθνούς μέχρι το 1926, ο Κάμενεφ, μέλος του κόμματος από το 1901, της ΚΕ των μπολσεβίκων και αναπληρωτής του Λένιν σαν πρόεδρος του συμβουλίου των λαϊκών επιτρόπων (πρωθυπουργός), ο Ιβάν Σμιρνόφ, εργάτης μέλος του ΣΔΕΚΡ από το 1899, μπολσεβίκος από το 1903, επικεφαλής των σοβιέτ και του κόκκινου στρατού που τσάκισε την αντεπανάσταση στα Ουράλια και την Σιβηρία το 1918-20.

Με άλλα λόγια, όλοι τους ανήκαν στην «παλιά φρουρά» των μπολσεβίκων. Από την άλλη, ο Βισίνσκι, ο αδυσώπητος εισαγγελέας, ήταν παλιός μενσεβίκος και τον Ιούλη του 1917 είχε υπογράψει το ένταλμα της σύλληψης που είχε εκδώσει η Προσωρινή Κυβέρνηση για τον Λένιν. Στη συνέχεια όμως κατάφερε να τρυπώσει στο μηχανισμό της νέας εξουσίας και να ανέρχεται τα σκαλοπάτια του όσο η γραφειοκρατία δυνάμωνε. Η παλιά γνωριμία με τον Στάλιν συνέβαλε στην ανέλιξή του.

Το κατηγορητήριο δεν περιλάμβανε το παραμικρό αποδεικτικό στοιχείο. Ούτε ένα έγγραφο, ούτε ένα σημείωμα, ούτε καν ένα γεγονός. Η μόνη «απόδειξη» ήταν οι ομολογίες των κατηγορουμένων. Ο Κάμενεφ, ο Ζινόβιεφ και άλλοι είχαν δικαστεί ξανά τον Γενάρη του 1935 και είχαν κριθεί ένοχοι για την ηθική αυτουργία της δολοφονίας του Κίροφ. Σε εκείνη τη δίκη οι δαιμόνιες διωκτικές αρχές δεν είχαν «ανακαλύψει» την πελώρια συνωμοσία που στόχο είχε την «παλινόρθωση του καπιταλισμού» και τη δολοφονία όλης της κομματικής ηγεσίας. Την ανακάλυψαν ενάμιση χρόνο μετά, αλλά στη δίκη του 1936 δεν υπήρξε καμιά αναφορά στην ετυμηγορία της προηγούμενης.

Έτσι κι αλλιώς το κατηγορητήριο αφηφούσε την ίδια τη λογική. Υποτίθεται ότι παλιοί μπολσεβίκοι που είχαν διαμορφωθεί πολιτικά και ιδεολογικά στην αντιπαράθεση με τα ρεύματα που επέλεγαν τη μέθοδο της ατομικής τρομοκρατίας, ξαφνικά το 1931-32 αποφασίζουν να υιοθετήσουν ακριβώς αυτή τη μέθοδο.

Κι είναι τόσο ύπουλοι και αποτελεσματικοί που παρόλο ότι παρακολουθούνται στενά και μπεινοβγαίνουν στα απομονωτήρια και τις φυλακές, ούτε ένα στοιχείο της δράσης τους δεν αποκαλύπτεται.

Και ξαφνικά, τον Αύγουστο του 1936, αυτοί οι φοβεροί και τρομεροί συνωμότες όλοι, δίχως μια εξαίρεση, ομολογούν «αυθορμήτως» και αυτομαστιγώνονται μπροστά στο δικαστήριο κατηγορώντας εαυτούς και αλλήλους για τα χειρότερα εγκλήματα. Οι «ομολογίες» τους είναι δυσδιάκριτες από τις αγορεύσεις του Βισίνκι. Δεν είναι παράξενο, αφού και τα δυο γράφτηκαν από το ίδιο χέρι.

Ακόμα και έτσι, το «σενάριο» που έφτιαξε η μυστική αστυνομία κατ' εντολή του Στάλιν είχε εμφανή λάθη. Για παράδειγμα, ένας από τους κατηγορούμενους, ο Χόλτζμαν, «ομολόγησε» ότι το καλοκαίρι του 1932 έκλεισε δωμάτιο στο ξενοδοχείο Μπρίστολ της Κοπεγχάγης και συναντήθηκε εκεί με τον Τρότσκι και τον γιό του τον Λ. Σεντόφ για να πάρει οδηγίες. Όμως, το ξενοδοχείο Μπρίστολ είχε κατεδαφιστεί το... 1917!

Οι ασυναρτησίες έφτασαν σε νέα ύψη στις επόμενες δίκες: την «δίκη των 17» τον Γενάρη του 1937, τη μυστική δίκη του στρατάρχη Τουχατσέφσκι κι άλλων στρατηγών τον Ιούνιο της ίδιας χρονιάς, και τη «δίκη των 21» τον Μάρτη του 1938.

Κατηγορούμενοι

Στην δίκη των 17, οι κατηγορούμενοι, πάλι παλιοί μπολσεβίκοι οι περισσότεροι (Πιατάκοφ, Ράντεκ, Σοκόλνικοφ, Σερεμπριάκοφ κ.α) εκτός από την συνεργασία με τους ναζί και τον...Μικάδο της Ιαπωνίας για να φέρουν τον καπιταλισμό με μια κυβέρνηση Τρότσκι-Ζινόβιεφ, «ομολόγησαν» ότι έκαναν και εκτεταμένο οικονομικό σαμποτάζ. Πώς μια χούφτα συνωμότες μπορούσαν μόνο το 1934 να οργανώσουν 1.400 εκτροχιασμούς τρένων έμεινε ανεξήγητο.

Στη δίκη των στρατηγών η ανώτατη στρατιωτική ηγεσία της Ρωσίας στάλθηκε στο εκτελεστικό απόσπασμα ως συνωμότες. Στις εκκαθαρίσεις που ακολούθησαν οι 3 από τους 5 στρατάρχες, οι 3 από τους 4 διοικητές στρατιών και οι δώδεκα υποδιοικητές τους, οι 60 από τους 97 διοικητές σωμάτων στρατού, οι 136 από τους 199 διοικητές μεραρχιών (και αντίστοιχα στο ναυτικό) εκτελέστηκαν ως πράκτορες της φασιστικής Γερμανίας.

Στη δίκη των 21, εξοντώθηκε ο Μπουχάριν, ο παλιός θεωρητικός των μπολσεβίκων που ο Λένιν στη πολιτική του διαθήκη αποκαλεί «το αγαπημένο παιδί του κόμματος». Σ' αυτή τη δίκη «αποκαλύφτηκε» ότι ο Τρότσκι ήταν πράκτορας των γερμανικών υπηρεσιών από το...1921 με αμοιβή 250 χιλιάδες χρυσά μάρκα ετησίως. Δηλαδή ο Τρότσκι που ως ηγέτης του Κόκκινου Στρατού το 1921 βρισκόταν στον κολοφώνα της φήμης και της δύναμής του, αποφασίζει να γίνει πληρωμένος πράκτορας της διαλυμένης Γερμανίας έναντι ενός ευτελούς ποσού. Ίσως γι' αυτό το 1926 αποφασίζει, πάντα σύμφωνα με τις «ομολογίες» να γίνει και πράκτορας των βρετανικών μυστικών υπηρεσιών.

Όπως διαπιστώνουμε, ο σημαντικότερος κατηγορούμενος και ο «μεγάλος απών» των δικών ήταν βέβαια ο Λέον Τρότσκι. Ήταν ο πρώτος μπολσεβίκος που είχε σηκώσει το ανάστημα, ήδη από το 1923, ενάντια στο σταδιακό πνίξιμο της επανάστασης από την γραφειοκρατία, και είχε συγκρουστεί με τον Στάλιν για αυτό το λόγο.

Άνθρωποι σαν τον Κάμενεφ και τον Ζινόβιεφ (αργότερα ο Μπουχάριν) είχαν υπογράψει επανειλημμένα δηλώσεις μετανοίας για τις αντιπολιτευτικές τους θέσεις. Κάθε νέος συμβιβασμός έστρωνε το δρόμο για τον επόμενο εξευτελισμό τους. Όταν έφτασαν στο εδώλιο του κατηγορούμενου το 1936 περίμεναν κάτι ανάλογο. Ήταν σκιές του παλιού τους εαυτού. Αυτή τη φορά ο Στάλιν τους ξεγέλασε: μετά τον δημόσιο εξευτελισμό ήρθε το εκτελεστικό απόσπασμα.

Όμως, ο Τρότσκι είχε μείνει ακλόνητος στις αρχές του. Για τον Τρότσκι τα ιδανικά κι οι κατακτήσεις του Οκτώβρη του 1917 ήταν ασυμβίβαστα με την εξουσία της γραφειοκρατίας. Γι' αυτό ο Στάλιν τον εξόρισε

στην Κεντρική Ασία το 1928, και μετά τον απέλασε από την Ρωσία το 1929. Το 1936, όταν ξεκινούσε η πρώτη δίκη βρισκόταν στην Νορβηγία που του είχε δώσει προσωρινά άσυλο, αλλά χωρίς δικαίωμα να απαντήσει στις συκοφαντίες που πλημμύριζαν το διεθνή τύπο.

Ο παραλογισμός των κατηγοριών των δικών της Μόσχας ήταν φανερός σε σύγχρονους σχολιαστές. Ο Βίκτορ Αντλερ, ο θεωρητικός της αυστριακής σοσιαλδημοκρατίας, τις παρομοίωσε με τις «δίκες των μαγισσών» στην Αμερική του 17ου αιώνα. Για τους φιλελεύθερους απολογητές του καπιταλισμού οι δίκες της Μόσχας ήταν και παραμένουν η απόδειξη ότι οι επαναστάσεις είναι σαν τον Κρόνο που έτρωγε τα παιδιά του: ολοκληρωτικές ιδεολογίες γεννάνε ολοκληρωτικά καθεστώτα που «τρώνε» τους εμπνευστές τους.

Χάσμα

Τέτοιες απόψεις αγνοούν το χάσμα που χωρίζει την επαναστατική περίοδο από τον Οκτώβρη του 1917 και μετά με τη δεκαετία του '30. Αυτό που συνέβη από τις αρχές εκείνης της δεκαετίας ήταν ένας μονόπλευρος εμφύλιος πόλεμος της γραφειοκρατικής άρχουσας τάξης ενάντια στους εργάτες και τους αγρότες.

Το κράτος της δεκαετίας του '30 δεν ήταν εργατικό, ήταν η ενσάρκωση του κρατικού καπιταλισμού. Δεν είναι τυχαίο ότι ο αριθμός των ανθρώπων που εξορίζονταν και κρατούνταν σε στρατόπεδα καταναγκαστικής εργασίας έφτασε από 1.500.000 το 1930 στα 11.500.000 το 1938 στο αποκορύφωμα του Τρόμου.

Ο Τρόμος που εγκαινίασαν οι δίκες πήρε παράλογες διαστάσεις. Η μυστική αστυνομία έκανε τις συλλήψεις και τις εκκαθαρίσεις με βάση πλάνα που έπρεπε να «πιαστούν και να ξεπεραστούν» όπως όλα τα πλάνα που έβαζε το καθεστώς στην οικονομία. Όμως, η εξήγηση είναι ορθολογική.

Στις εκκαθαρίσεις εξοντώθηκε η παλιά φρουρά των μπολσεβίκων. Ο Τρότσκι δεν υπέρβαλλε όταν έγραφε ότι ένα ποτάμι αίματος χωρίζει τον μπολσεβικισμό από τον σταλινισμό. Με αυτό τον τρόπο ο Στάλιν εξάλειψε κάθε πιθανό σημείο συσπείρωσης για την κοινωνική δυσαρέσκεια που γεννούσε η πολιτική της γραφειοκρατίας.

Η απόδοση όλων των οικονομικών αποτυχιών, της σπατάλης, της κακοδιαχείρισης και της διαφθοράς που γεννούσε η κούρσα της ιλιγγιώδους εκβιομηχάνισης στη «σαμποταριστική δράση» μιας χούφτας συνωμοτών βόλευε την γραφειοκρατία και τον Στάλιν προσωπικά. Παρομοίως, η συκοφάντηση του Τρότσκι ως «φασίστα πράκτορα» ήταν το αντίδοτο στην αίγλη που εξακολουθούσε να είχε το όνομά του μέσα στην Ρωσία.

Τέλος, οι εκκαθαρίσεις που πυροδότησαν οι δίκες εξασφάλισαν την πειθαρχία της ίδιας της άρχουσας τάξης κάτω από την σιδερένια πυγμή του «μεγάλου ηγέτη». Είναι χαρακτηριστικό ότι από τους 1.996 αντιπροσώπους στο 17ο συνέδριο του κόμματος το 1934, το επονομαζόμενο και «συνέδριο των νικητών», οι 1.108 εκτελέστηκαν τα επόμενα πέντε χρόνια όπως και τα 118 από τα 139 τακτικά και αναπληρωματικά μέλη της ΚΕ που είχε εκλέξει.

Οι Δίκες της Μόσχας σηματοδότησαν την πλήρη, σε φυσικό επίπεδο, ρήξη του σταλινικού καθεστώτος με την γενιά του Οκτώβρη του 1917. Δεν υπάρχει καμιά φυσική συνέχεια ανάμεσα στον Λένιν και τον Στάλιν, στην επανάσταση και την αντεπανάσταση στην Ρωσία. Το πραγματικό λάβαρο της κοινωνικής απελευθέρωσης δεν κυμάτιζε στο Κρεμλίνο. Το κρατούσαν στα χέρια τους οι χιλιάδες πραγματικοί μπολσεβίκοι, οι «τροτσκιστές» που έμειναν ακλόνητοι στις αρχές τους και εκτελέστηκαν κατά εκατοντάδες στα στρατόπεδα εξορίας της Βορκούτα το Μάρτη του 1938.

Δημοσιεύθηκε στην Εργατική Αλληλεγγύη τ. 1237

